

*Філат Т.В., Сидора М.Ю.,
Сербіненко Л.М., Запорожець О.С.*
ДЗ "Дніпропетровська медична академія МОЗ України"

ВИБІР МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МОВИ З ОГЛЯДУ НА НАЦІОНАЛЬНУ ПРИНАЛЕЖНІСТЬ СТУДЕНТІВ

Навчання студентів з інших країн світу, особливо тих, чиї народи докорінно відрізняються своїм менталітетом, потребує від педагога кропіткої роботи над стратегією методики викладання, яка повинна, враховуючи

особливості різних національних груп, найбільш ефективно поєднувати різні методичні прийоми. Першочерговим завданням при роботі зі студентами-іноземцями є вивчення соціально-культурних особливостей, менталітету, національного характеру, системи освіти країни, що дозволить визначити спільні риси та відмінності студентів різних національностей, а це, своєю чергою, допоможе розробити максимально ефективну методичну концепцію для досягнення найкращого результату у вивченні дисциплін.

Досвід роботи з іноземними студентами в ДЗ "Дніпропетровська медична академія МОЗ України", зокрема кафедри мовної підготовки, тривалий, що дозволяє постійно вдосконалювати й оптимізувати навчальний процес з таким контингентом. Разом з тим, якщо студенти з країн арабського світу, Африки, Китаю, Середньої Азії починали навчатись в академії понад 20 років назад, що дало можливість дослідити й на практиці застосовувати особливості їхнього національного характеру, то робота зі студентами-індусами розпочалася в 2013–2014 навчальному році, коли приїхало 19 осіб. Протягом наступних чотирьох років кількість студентів з Індії збільшувалась та в 2017–2018 навчальному році досягла 530 осіб. Професія лікаря традиційно вважається в Індії однією з найпрестижніших, тому індійських студентів у першу чергу цікавлять медичні спеціальності й кількість таких студентів у медичних ВНЗ безупинно зростає.

Оскільки викладачі кафедри мовної підготовки Дніпропетровської медичної академії ніколи раніше не працювали зі студентами-індусами, викладання мови цій групі студентів викликало необхідність звернутися до спеціальної наукової та методичної літератури. Прикрим, але передбачуваним відкриттям було те, що науково обґрунтованих досліджень щодо викладання української (російської) мови індусам немає не тільки у вітчизняній, а й у зарубіжній методиці викладання. Винятком є статті, присвячені окремим аспектам навчання мови студентів-індусів. Зокрема, стаття запорізької дослідниці М.В. Буєвської ("К поиску оптимального соотношения приёмов переводного и сознательно-практического методов обучения русскому языку

как иностранному студентов, получающих высшее медицинское образование на английском языке") [1, с.56], російських вчених М.Ш. Ковальнової [2, с.150 – 152] та К. Сулабха [3]. Хоча культурологічні та етнографічні статті про Індію в повному обсязі представлені в мережі Інтернету та в декількох монографіях [4; 5; 6], відсутні ґрунтовні розробки щодо методики викладання, пристосування індійських реалій до навчального процесу в Україні.

Дослідники справедливо вважають, що характерними рисами індійського суспільства є його поліетнічність, релігійність і кастовість [7, с.7]. Переважна більшість населення Індії сповідує індуїзм з його системою релігійних ритуалів, низкою обмежень у харчуванні тощо. Більшість студентів-індусів є вегетаріанцями, інші вживають лише курятину. Корова в індуїзмі вважається священною твариною, тому яловичина суворо заборонена. Індуси іноді щиро дивуються, чому українськими вулицями чи проспектами не ходять корови, слони тощо. Викладач до таких "здивувань" повинен ставитися серйозно та з повагою. Вдалим розв'язанням цієї ситуації є перенесення центру тяжіння на історичну міфологічну притчу, яку, до речі, не знають індуси, про білу корову з грецької міфології. Зрозуміло, що такі екскурси в минуле неможливо здійснювати на початковому етапі вивчення мови, а розповідати міф англійською мовою немає сенсу. Треба дочекатися, щоб індуси оволоділи певними граматичними навичками та мали необхідний словниковий запас.

Біла корова – це коханка Зевса – дівчина Іо. Коли Зевс з'явився на побачення з Іо, про це дізналася ревнива охоронниця домашнього вогнища Гера. Вона полетіла до місця зустрічі, і коли Зевс побачив її наближення, то перетворив дівчину на білу корову. Потім Гера перетворилася на гедзя та стала виганяти білу корову з Греції. Білою Зевс її зробив для того, щоб можна було відрізнити від інших. Але покинувши Грецію, Іо потрапляє в Індію. Цим пояснюється культ корів в Індії, особливо білих. Такі корови вважаються священними.

У плані вивчення української (російської) мови як іноземної ця легенда допомагає ознайомити студентів-індусів з деякими лексемами, які співзвучні їх

рідній культурі: "корова", "молитва", "священний", "храм", "кохання", "вічні цінності" тощо, а також звернути увагу не лише на відмінності, але й на спільні риси в історії та міфології різних народів, що має зближувати та примирювати.

С.Ф. Якупов справедливо наголошує на тому, що для переважної кількості індусів притаманно "поважне ставлення до освіти" [8, с.24], а М.В. Абрамова підкреслює, що студенти з Індії "досить-таки товариські, доброзичливі, допитливі; вони легко йдуть на контакт, готові до активного використання мови, яку вивчають, у процесі комунікації... музикальні та артистичні. Вони із задоволенням беруть участь в університетських святах та концертах, дуже відповідально ставляться до підготовки виступів, намагаються через музику та танець познайомити студентів з культурою рідної країни" [9, с.10]. Цілком погоджуючись із наданою дослідницею характеристикою студентів-індусів, хочемо підкреслити, що саме ці риси характеру можуть бути використані в процесі навчання мови. Навчання мови за допомогою пісні – надзвичайно ефективний метод для студентів з Індії. Достатньо в групі мати одного лідера-соліста – й успіх гарантований. Суть метода полягає в тому, що перед кожним студентом повинен лежати аркуш з надрукованою піснею. Бажано окремим стовпчиком надрукувати нові слова та їх тлумачення, словосполучення, речення з новими словами з пісні. Після триразового повторення нових слів, словосполучень та речень з ними починаємо разом читати пісню, а потім співати. Цікаво, що співають всі: і з чистими та дзвінкими голосами, і з пересічними, і навіть безголосі. Створюється таке враження, що пісня для індусів – колективна молитва (теза, яка вимагає подальшого поглибленого вивчення), мантри, які завдяки своєму ритму, часто повторюваним словам вводять людину в транс, що є своєрідним станом гіпнозу, а як відомо, в такому стані, підсвідомо, як і при 25 кадрі, людина легко навчається. Було б зрозумілим, коли б співали вони рідною мовою, а не іноземною. В англійського модерніста Джеймса Джойса у збірнику "Дублянци" є оповідання "Мертві". Під час співання старовинної ірландської пісні в героїв відбувається осяяння. Джойс вважає, що в художній літературі

треба фіксувати момент просвітлення, осяяння, що в церковній лексиці називають "епітафією". Здається, що, зображуючи ірландців, Джойс мав на увазі індусів, бо дуже багато точок зіткнення. Найбільш цікавими для індусів є пісні автора-виконавця Святослава Вакарчука "Я не здамся без бою...", "Така, як ти", "Я на небі", Олега Вінника "Як жити без тебе", "Передчуття", Дмитра Колдуна "Ничего", Алли Пугачової "Я пою", українського репера Ярмака "Вставай" та ін.

Шабана Кхан, мати студента четвертого курсу Зуля Кхана, прослухавши пісню "Така, як ти" у виконанні сина, сказала: "Яка красива та мелодійна пісня".

Можна погоджуватися з методикою навчання індусів в індійській школі чи спростовувати її, але незаперечним є факт, що ми зіткнулися зовсім з іншим менталітетом учня та вчителя і відмінними від вітчизняних принципами навчання.

Викладач повинен пам'ятати, що він не має права давити на студента-іноземця, нав'язувати йому свої думки та пропагувати свою культуру, наголошуючи на її унікальності та неповторності. Студенти з Індії з повагою ставляться до інших країн та народів, але вони надзвичайно патріотичні та залежні від соціуму, традицій сім'ї, каст. Тому прогресивним є втілення в процес навчання концепції взаємодії, взаємозбагачення культур, зокрема української та індійської, а не наголошення переваги однієї з культур. Н.Ю. Філімонова та О.С. Романюк справедливо вважають, що "головним... є не пропаганда національного, не протиставлення, а зіставлення різних культур і ствердження думки про те, що культура зближує народи" [10]. Цю думку яскраво підтверджують студенти-індуси академії, які в молитві, що розпочинає одне з великих індійських свят – Дівалі (Свято Вогню), обов'язково просять миру та благополуччя не тільки в своїй країні, але й в Україні, яка завдяки зусиллям педагогів стає для них другим домом.

Психологи постійно підкреслюють, що "адаптація – складний та важкий процес, який переживають іноземні студенти, особливо на самому початку

перебування в нашій країні. Полегшити цей процес для них, зробити його коротшим – завдання педагогічного колективу, пов'язане з їхнім навчанням. Для того, щоб допомогти студентам, педагоги повинні забезпечити такий зміст, форми та методи навчально-виховної роботи, за допомогою яких можна було б попереджати, пом'якшувати й усувати негативні наслідки дезадаптації, прискорювати процес соціально-психологічної та педагогічної адаптації студентів. Крім того, чудовим способом допомоги студентам у процесі їхньої соціально-психологічної адаптації може слугувати вивчення викладачами особистісних якостей студентів, оцінка тенденцій їхнього реагування на ситуації, які мають місце в період адаптації. Знання особистісних якостей дозволить викладачам правильно їх використовувати протягом індивідуальної роботи зі студентами" [9, с.20].

Педагоги-методисти слушно зауважують, що на початковому етапі навчання викладач "обов'язково повинен включати в уроки діалоги, ролеві, імітаційно-моделюючі ігри, які враховують міжкультурні розбіжності, а також заняття з мовного етикету. Всі ці види діяльності вчать студентів-іноземців міжкультурному спілкуванню, допомагають подолати бар'єри спілкування. Педагог, який володіє технологією педагогічного спілкування, повинен налагодити контакт із групою студентів та з кожним студентом окремо" [10].

Заучування діалогів та текстів із загальнонавчальною та професійною лексикою – один з ефективних способів вивчення мови. Багаторічний досвід засвідчує, що неефективним є примушення іноземних студентів вчити окремі слова, хоч і об'єднані в тематичні групи. Більш вдалим та плідним уявляється вивчення словосполучень, речень, мікротекстів, добирання до вивчених слів синонімів, антонімів тощо. Саме в такий спосіб формується та розвивається зв'язне мовлення й уміння добирати потрібні слова в запропонованому контексті.

Одним із вдалих результатів застосування накопиченого досвіду роботи зі студентами-індусами є укладений кафедрою мовної підготовки підручник "Російська мова", що за своєю структурою та лексико-граматичним

наповненням слугує реалізації одночасно декількох цілей: навчальної, пізнавальної, виховної, адаптаційної, комунікативної. Кожна з рубрик розділів підручника розроблена з певною метою: рубрика "Словникові сім'ї" – вдалий шлях до розуміння та вивчення мови, поповнення її словникового запасу; граматичні вправи дозволяють багаторазово повторювати та активно запам'ятовувати часто вживані розмовно-побутові конструкції, що допомагає швидше пристосовуватись до реалій життя в Україні; тексти, представлені в підручнику, по-перше, збагачують лексичний запас і розвивають навички конструювання зв'язних висловлювань, по-друге, знайомлять студентів з професійною медичною лексикою, крім того, ряд текстів присвячений кафедрам та відомим вченим академії, що дозволяє ширше знайомити студентів з навчальним закладом, містом, де вони навчаються, розвивати патріотичне ставлення до своєї alma mater. Деякі тексти покликані зміцнювати взаємоповагу та взаєморозуміння між народами завдяки паралелям, які легко простежуються навіть із назв: "Ракеш Шарма – перший космонавт Індії" [12, с.143] – "Україна – космічна держава" [12, с.382]; "Делі – столиця сучасної Індії" [12, с.235] – "Київ – столиця України" [12, с.364]; "Українська родина" [12, с.54] – "Індійська родина" [12, с.65].

Сукупність педагогічних, методичних, виховних прийомів та методів, яка покликана зробити процес навчання більш творчим, продуктивним та результативним, не може не враховувати й використовувати особливостей кожної національності, що потребує постійного спостереження, аналізу, вивчення теоретичних матеріалів, переосмислення набутого досвіду та трансформації його в процесі практичного застосування.

Література

1. Буевская М.В. К поиску оптимального соотношения приемов переводного и сознательно-практического методов обучения русскому языку как иностранному студентов, получающих высшее медицинское образование на английском языке / М.В. Буевская // Тенденции и проблемы языковой подготовки иностранных студентов в современных условиях: материалы

заочной Международной научно-практической Интернет-конференции 13 – 17 мая 2013 года. – Запорожье, 2013. – С. 54–57.

2. Ковалёва М.Ш. Фонетическая система языка хинди и её влияние на усвоение русской произносительной нормы при обучении РКИ / М.Ш. Ковалёва // Инновационная наука. – 2016. – №12–4.

3. Сулабха К. Лингвометодические основы обучения русскому словоизменению индийских студентов с родным языком инди: дис. ... доктора пед. наук / К. Сулабха – М., 1998. – 357 с.

4. Лукаш О. З історії розвитку українсько-індійських зв'язків // Індія: давнина і сучасність: збірник наукових праць / О. Лукаш. – Вип. 1. – К.: Всеукраїнська асоціація індологів, 2003. – С. 75–85.

5. Наливайко С. Таємниці розкриває санскрит / С. Наливайко – К.: Вид. Центр "Просвіта", 2000. – 288 с.

6. Основи культурології: навчальний посібник до 90-річчя Одеського державного економічного університету // за редакцією Л.О. Сандюк, Н.В. Щубелки. К.: Центр учбової літератури. 2012, – 400 с.

7. Горохов С.А. Роль индуизма в общественно-политической жизни Индии / С.А. Горохов // Преподаватель XXI век. – 2011. – №2.

8. Якупов С.Ф. Менталитет и социальные институты как фактор прогресса: на примере индийской цивилизации / С.Ф. Якупов // Вестник Вятского государственного университета. – 2015. – №11.

9. Абрамова М.В. Специфика обучения индийских студентов русскому языку на предвузовском этапе / М.В. Абрамова // Электронный научный журнал "Дидактическая филология". – №3(7). – 2017. – С. 8–14.

10. Деркач Г., Демченко В. Психологические особенности адаптации иностранных студентов к условиям жизни и обучения в Украине / Г. Деркач, В. Демченко // Науковий інформаційний журнал: Проблеми вищої освіти. / Ред. рада: О.А. Андрущенко, В.І. Астахова, В.С. Бакіров [та ін.]. – 2015. – № 1. – С. 18–22.

11. Филимонова Н.Ю., Романюк Е.С. Особенности работы со студентами-иностранцами из стран Африки, Азии, Ближнего Востока, Латинской Америки (довузовский этап): учеб. пособие / Н.Ю. Филимонова, Е.С. Романюк // ВолгГТУ. – Волгоград, 2008. – 80 с.

12. Русский язык для студентов-иностранцев начального и основного периодов обучения (медико-биологический профиль): учебник / отв. ред. Т.В. Филат. – Днепр: Днепр-VAL, 2017. – Ч. I. – 503 с.